

Lahti

**Lahden kaupungin
kulttuurihyvinvointisuunnitelma
2024**

4.12.2024

Sisällys

Johdanto	4
Kulttuurihyvinvoinnin käsite tässä suunnitelmassa	5
Ohjaavat asiakirjat ja viitekehys suunnitelmalle	7
Laki kuntien kulttuuritoiminnasta	7
Kulttuuripoliittisen selonteon luonnos.....	7
Lahden kaupungin omat strategiset asiakirjat.....	8
Lahden kaupungin strategia: Lahti 2030 – tehty kestäväksi	8
Lahden kaupungin hyvinvointisuunnitelma 2022–2025.....	8
Lahden lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2022–2025	9
Ikääntyneen väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimenpidesuunnitelma 2023–2025.....	9
Kulttuuriohjelmat varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja lukioissa.....	9
Maakunnalliset ohjelmat ja kehittämissiisakirjat	10
Päijät-Hämeen kulttuurin suunta 2030 -ohjelma	10
Päijät-Hämeen hyvinvointialueen strategia, palvelustrategia ja alueellinen hyvinvointisuunnitelma ..	10
Nykytilan kartoitus	12
TEAvisari.....	12
Peruspalvelujen arviointi: Kuntien kulttuuripalvelut.....	13
Terve Suomi -kysely.....	15
Nykytilanteen kuvaus: Hyvinvointia kulttuurista ja taiteista kaupungin kulttuuriyksiköissä.....	16
Lahden kaupungin kulttuuripalveluiden ja kulttuurihyvinvointitoiminnan SWOT-analyysi.....	20
Kehittämistavoitteet ja toimenpide-ehdotukset	23
Suunnitelman toimeenpano, seuranta ja raportointi.....	25
Mittareita ja arviointituloksia.....	26
Valtakunnallisia mittareita.....	26
Suunnitelman toteutumisen mittareita.....	26

Liitteet

Liite 1: Kulttuurihyvinvoinnin toimintamallikuvauksia ja hyviä käytäntöjä Lahdessa

Liite 2: Lahden kaupungin hyvinvointisuunnitelman 2022–2025, Lahden lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman 2022–2025 sekä Lahden ikääntyneen väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimenpidesuunnitelman v. 2023–2025 kulttuurihyvinvointia koskevat kirjaukset

Liite 3: Kooste vapaan kentän ja kolmannen sektorin taide- ja kulttuuritoimijoille suunnitelmaa koskevasta taustatyöpajasta

Johdanto

Lahden kaupungin vuosien 2021–2025 strategiassa on yhdeksi tavoitteeksi asetettu kehittyä kestävästi hyvinvoivaksi. Strategian ja kaupungin hyvinvointisuunnitelman mukaisesti taide ja kulttuuri edistävät tätä tavoitetta. Tämän kulttuurihyvinvointisuunnitelmassa keskiössä on taiteen ja kulttuurin vaikutukset koettuun hyvinvointiin sekä kulttuuristen oikeuksien toteutuminen. Lisäksi suunnitelma kannustaa yhteistyöhön kaupungin organisaation sisällä, taiteen vapaan kentän ja kulttuuri- sekä sote-alan kolmannen sektorin toimijoiden sekä Päijät-Hämeen hyvinvointialueen ja Päijät-Hämeen liiton kanssa.

Tässä suunnitelmassa kulttuurihyvinvointi ymmärretään monitasoisena ilmiönä: yhtäältä se on yksilön subjektiivinen kokemus kulttuurin ja taiteen vaikutuksista hänen elämäänsä. Toisaalta kulttuurihyvinvointitoiminta on tavoitteellista toimintaa, jolla on julkilausuttuja hyvinvoinnin lisäämiseen tähtääviä tavoitteita.

Suunnitelma pohjautuu kaupungin omiin strategisiin tavoitteisiin ja kansallisiin sekä alueellisiin tavoitteisiin ja ohjaukseen. Se asettaa suuntaviivoja kulttuurihyvinvoinnin kehittämiseksi, kartoittaa nykytilannetta ja ehdottaa toimenpiteitä, joilla voidaan vahvistaa ja edistää taiteen ja kulttuurin mahdollisuuksia lisätä koettua hyvinvointia Lahdessa.

Tämän suunnitelman keskeisinä tavoitteina ovat:

- Tietoperustan ja vaikuttavuuden vahvistaminen
- Yhteistyön edistäminen kaupungin ja sidosryhmien välillä
- Taiteen ja kulttuurin sekä kulttuurihyvinvointitoiminnan saatavuuden ja saavutettavuuden parantaminen
- Palveluiden ja toiminnan kehittäminen kokeilemalla uusia toimintatapoja ja parantamalla nykyisiä prosesseja

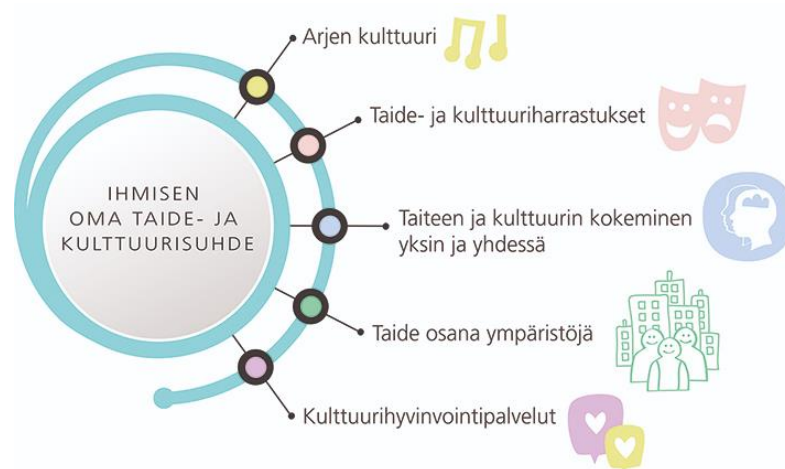
Suunnitelma tehtiin syksyn 2024 aikana. Osana taustaselvitystyötä selvitettiin tapaamisissa kaupungin kulttuuriyksiköiden toimintaa kulttuurihyvinvoinnin näkökulmasta sekä järjestettiin työpaja ammattimaisille ja kolmannen sektorin taide- ja kulttuuritoimijoille. Hyvinvointialueen kanssa järjestettiin viranhaltijoiden kesken tapaaminen. Suunnitelman SWOT-analyysi on tehty yhdessä kaupungin kulttuuriyksiköiden päälliköiden kanssa. Suunnitelman kokoamista johdettiin ohjausryhmässä, jonka jäsenenä olivat Lahden kaupungilta sivistysjohtaja Tiina Granqvist, kulttuuriasiainpäällikkö Matti Karhos, johtava asiantuntija Pia Haverinen ja kehittämispäällikkö Lotta Mikkola sekä Päijät-Hämeen liitosta edunvalvontajohtaja Antti Kalliomaa ja projektipäällikkö Joonas Pokkinen.

Kulttuurihyvinvoinnin käsite tässä suunnitelmassa

Kulttuurihyvinvoinnista keskusteltaessa keskeistä on kokemuksellisuus, joka voi syntyä kulttuurin ja taiteen kokemista tai tekemistä. Taideyliopiston, Itä-Suomen yliopiston ja Kulttuurihyvinvointipoolin ArtWell-hankkeen tuloksena syntyi suositus, jonka mukaan kulttuurihyvinvointia tarkasteltaessa koetun hyvinvoinnin tulisi olla keskiössä. Merkityksellistä on jokaisen henkilökohtainen taide- ja kulttuurisuhde sekä toiminnan säännöllisyys. Vaikuttavuus syntyy yhteistoiminnallisesti ja yhteistyössä ja alaa tulisi edistää hyvinvointiajattelun näkökulmasta.

Kulttuurihyvinvoinnin käsite lähtee liikkeelle ajatuksesta, että kulttuuriin ja taiteisiin osallistuminen lisää koettua hyvinvointia. Kulttuurihyvinvoinnin käsite on moninainen. Tässä suunnitelmassa sitä tarkastellaan kolmen näkökulman kautta:

- Ihmisen omana kokemuksena kulttuurin ja taiteen vaikutuksista hyvinvointiin. Tällöin korostuu kulttuuristen oikeuksien toteutuminen, joka on yksi YK:n ihmisoikeuksien julistuksen (art. 27) ja Suomen perustuslain (731/1999) määrittelemistä sivistyksellisistä oikeuksista sekä oikeudesta omaan kieleen ja kulttuuriin (§ 16 ja 17). Oikeuden toteutumiseksi kulttuurin ja taiteiden tulee olla saavutettavissa. Kulttuurin ja taiteiden pariin voi löytää tiensä kokijana tai tekijänä.
- Ilmiönä, jossa korostuvat tavoitteelliset kulttuurin ja taiteen yhteydet terveyteen ja hyvinvointiin. Tässä näkökulmassa korostuu taiteen saavutettavuuden lisäksi sen soveltava käyttö, esimerkiksi taideterapeuttiset menetelmät. Kulttuurihyvinvointitoiminnalla tarkoitetaan erityisesti asiakas- ja tarvelähtöistä toimintaa, jolla on julkilausuttuja terveyttä ja hyvinvointia edistäviä tavoitteita.
- Kolmanneksi kulttuurihyvinvointi voidaan nähdä yhteisenä areenana, jossa toimintaa kehitetään, koulutetaan ja tutkitaan taide-, kulttuuri-, terveys- ja hyvinvointialojen yhteistyössä moniammatillisesti.

Kuva 1. Kulttuurihyvinvoinnin perustana on ihmisen oma taide- ja kulttuurisuhde. Kuva artikkelista Moninäkökulmainen kulttuurihyvinvointi (Lilja-Viherlampi & Rosenlöf, 2019).

Käsitteen yhteydessä on syytä ottaa huomioon ja muistaa myös taiteen itseisarvo. Kulttuurin ja taiteen ensisijainen tehtävänä ei usein ole vaikuttaa hyvinvointiin ja terveyteen. Taide on arvokasta omana itsenään, ilman että sen tarvitsee palvella mitään ulkopuolista tarkoitusta tai päämäärää. Perustuslaki määrittelee oikeuksia ihmisille, ja osana sivistyksellisiä oikeuksia todetaan myös taiteen vapauden turvaaminen. Taiteen ja kulttuurin kokemisella voi kuitenkin olla hyvinvointivaikutuksia tai se voi edistää konkreettisesti terveyttä tai olla osa sairaudenhoitoa.

Käsite	Selitys	Esimerkkejä
Eletty ja koettu kulttuurihyvinvointi	Perustuu omaan kulttuurisuuteen, taidesuhteeseen ja kulttuuriosallisuuteen	Yksilön antamat merkitykset, koetut elämykset ja syntyneet oivallukset
Kulttuuriset oikeudet	Oikeudet kulttuuriin elämäntilanteesta, iästä tai voinnista riippumatta. Oikeudet taataan mm. YK:n yleismaailmallisessa ihmisoikeuksien julistuksessa ja Suomen perustuslaissa.	Mahdollisuudet kokea taidetta ja kulttuuria sekä ilmaista itseään taiteen keinoin harrastuksen tai työn kautta. Taiteen tai kulttuurin vieminen uusille areenoille, esimerkiksi asumispalveluyksiköihin ja mahdollisuudet omaan ilmaisuun mahdollisuudet.
Kulttuurin ja taiteen hyvinvointivaikutukset	Hyvinvointiin liittyvät merkitykset ja vaikutukset yksilölle ja yhteisölle	Psykologiset, fyysiset, sosiaaliset ja käyttäytymiseen liittyvät vasteet. Esim. oppimismyönteisyys, sosiaalisen luottamuksen lisääntyminen, ja matalampi stressihormonivaste.
Kulttuurihyvinvointiala	Toiminnan, kehittämisen, koulutuksen ja tutkimuksen kenttä	Alueellinen koordinaatio esimerkiksi Taikusydän-alueverkoston kautta, alan tutkimus

Taulukko 1. Kulttuurihyvinvoinnin käsitteitä (Taikusydän, Fancourt & Finn 2019).

Ohjaavat asiakirjat ja viitekehys suunnitelmalle

Kulttuurihyvinvointia ja -toimintaa ohjataan kansallisesti, paikallisesti ja alueellisesti mm. lainsäädännön sekä strategisten asiakirjojen kautta. Suunnitelma on koottu kunnallis- ja aluevaalien kynnyksellä, joten iso osa strategioista ja ohjelmista on tarkastelussa valtuustokauden vaihtuessa kaupungilla ja hyvinvointialueella.

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta ([166/2019](#)) ohjaa kuntia kulttuuritoiminnan toteuttamisessa. Se määrittelee yhdeksi kunnan tavoitteeksi (§ 2) ja tehtäväksi (§ 3) väestön hyvinvoinnin ja terveyden, osallisuuden sekä yhteisöllisyyden vahvistaminen kulttuurin ja taiteen keinoin. Muita kunnan tehtäviä ovat mm. kulttuurin ja taiteen yhdenvertaisen saatavuuden edistäminen sekä tavoitteellisen taide- ja kulttuurikasvatuksen tarjoaminen.

Kunnan tulee edistää lain toteutumista (§ 7) voimavarat huomioon ottaen muiden kuntien, hyvinvointialueiden, muiden viranomaisten, ja maakunnan taide- kulttuurialojen sekä muiden toimialojen toimijoiden kanssa. (Pykälä muutettu hyvinvointialueiden aloittaessa [641/2022](#)).

Osana tiedon tuottamisen velvoitteitaan (§ 8) kunnan tulee arvioida kulttuuritoiminnan toteutumista osana kuntastrategiansa arviointia ja seurantaa sekä osana terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä. Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa kansallisesta arvioinnista osana kuntien peruspalvelujen arviointia.

Lainsäädännössä määritellyn lisäksi arviointia on tehty kansallisesti TEAviisari-palvelun kautta.

Kulttuuripoliittisen selonteon luonnos

Valtioneuvosto on antamassa eduskunnalle kulttuuripoliittisen selonteon syyskaudella 2024. Selontekoluonnos oli lausuntokierroksella, mutta sitä ei ole suunnitelmaa kootessa annettu vielä eduskunnalle. Selonteko on strateginen asiakirja, joka tähtää vuoteen 2040, ja siinä kulttuuri nähdään Suomea vahvistavana voimana. Yksi tavoitteista on, että kulttuuri kuuluu kaikille taustasta riippumatta. Kulttuurihyvinvoinnin edistämiseksi toimenpiteitä ovat muun muassa HYTE-kertoimen kehittäminen, kulttuurin hyödyntäminen sosiaali- ja terveystoimissa sekä yksinäisyyden ja segregaaation vähentäminen. Lisäksi luonnoksessa esitetään erillisen suunnitelman tekemistä lasten ja nuorten luku-, kieli- ja mediataitojen parantamiseksi. Selonteon toimeenpanoa varten on tarkoitus tehdä erillinen toimenpidesuunnitelma.

Lahden kaupungin omat strategiset asiakirjat

Kulttuurihyvinvointiin viitataan useissa Lahden kaupungin strategisissa ja ohjaavissa asiakirjoissa. Tähän on koottu keskeiset havainnot niistä

Lahden kaupungin strategia: Lahti 2030 – tehty kestäväksi

Lahden kaupungin strategia [Lahti 2030 – tehty kestäväksi](#) rakentuu kestävyden tematiikan ympärille. Strategiassa on kolme tavoitetta: kestävästi elinvoimainen, kestävästi hyvinvoiva ja kestävästi uudistuva. Kestävästi hyvinvoiva -tavoite jakautuu hyvinvoinnin edistämiseen, syrjäytymisen taklaamiseen, lapsiperheiden tukemiseen ja hyvän ikääntymisen edellytyksistä huolehtimiseen. Kulttuuri- ja liikuntapalvelut nähdään erityisesti osana hyvinvoinnin edistämistä. Mittarina on matalan kynnyksen kulttuuri- ja liikuntapalveluiden saavutettavuuden paraneminen. Kesäkuussa 2025 aloittava kaupunginvaltuusto hyväksyy kaupungin päivitetyn strategian syksyllä 2025.

Lahden kaupungin hyvinvointisuunnitelma 2022–2025

Kunnilla on laissa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä ([612/2021](#), § 6) määritelty velvoite edistää asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä. Vastuu on ensisijainen siltä osin, kuin tehtävä kytkeytyy kunnan muihin lakisääteisiin tehtäviin. Kunnan on raportoitava kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä vuosittain valtuustolle, jonka lisäksi valtuustokausittain on valtuustolle valmisteltava hyvinvointikertomus- ja hyvinvointisuunnitelma.

Hyvinvointikertomus laaditaan valtuustokauden lopussa ja hyvinvointisuunnitelma valtuustokauden alussa. [Hyvinvointisuunnitelmassa](#) keskeisiä kulttuurihyvinvoinnin teemoja ovat saavutettavuus, esteettömyys, osallisuus, toimijuus ja viestintä. Hyvinvointisuunnitelmassa vuosille 2022–2025 painopisteinä ovat:

- Elinvoimainen ja työllistävä Lahden kaupunkiseutu
- Hyvinvoiva ja osallistuva lahtelainen
- Lahtelaisten turvallinen arki ja arjen hallinta

Hyvinvoiva ja työllistävä lahtelainen -kokonaisuuden alla on kulttuurihyvinvointi kuvattu omana kokonaisuutena, jossa kulttuurin saavutettavuus ja tyytyväisyys kulttuuripalveluihin kasvavat vuoden 2019 tasosta ja kulttuurikäyntien lisääntyminen ovat tavoitteena. Hyvinvointisuunnitelmassa esitetyt kulttuurihyvinvointitoimintaa koskevat tavoitteet ja toimenpiteet ovat ohjelman liitteenä.

Kulttuurihyvinvointisuunnitelma

Lahdessa on vuosille 2022–2025 omat hyvinvointisuunnitelmat lapsille ja nuorille sekä ikääntyneelle väestölle. Vuoden 2025 jälkeen Lahden kaupungin hyvinvointisuunnitelma kokoaa ikäkausikohtaiset hyvinvointisuunnitelmat yhteen.

Lahden lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2022–2025

Lahdessa on lapsille ja nuorille oma [hyvinvointisuunnitelma](#). Osana osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokonaisuutta tavoitteena on lasten ja nuorten harrastamisen sekä mahdollisuudet tutustua kulttuuriin lisääntyminen. Keskeisenä toimenpiteenä on perusopetuksen kulttuuriohjelman toteuttaminen. Varhaiskasvatuksen osalta toteutetaan omaa liikunta- ja kulttuuriohjelmaa ja nuorten omaehtoista toimintaa tuetaan Mahdollistamo-toiminnan kautta. Tarkat lasten ja nuorten kulttuurihyvinvointia koskevat kirjaukset ovat tämän suunnitelman liitteenä.

Ikääntyneen väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimenpidesuunnitelma 2023–2025

Lahdessa on ikääntyneen väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi oma [toimenpidesuunnitelma](#). Suunnitelman ydintavoitteena on ”Lahdessa on turvallista ikääntyä ja elää omannäköistä elämää”. Suunnitelmalla on neljä kehityskärkeä: a) yksilöllinen ja omannäköinen elämä, b) yksinäisyyttä ehkäisevä, turvallinen elinympäristö ja asuminen, c) ikääntyneet toimijoina ja voimavarana, d) saavutettavat oikea-aikaiset ja joustavat palvelut. Sivistyspalveluilla on toimenpidesuunnitelman toteuttamisessa keskeinen rooli, ja yksiköille määritellyt toimenpiteet tavoittelevat kaikkien kärkien toteuttamista. Tarkemmat suunnitelman kulttuuria koskevat kirjaukset on esitetty tämän suunnitelman liitteessä.

Kulttuuriohjelmat varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja lukioissa

Lahdessa varhaiskasvatuksella on [oma kulttuuri- ja liikuntaohjelmansa](#), jonka lisäksi kaupungin kulttuuripalvelut järjestää kaikille varhaiskasvatuksessa oleville lastenkulttuuria kohdennetusti kolmevuotiaasta alkaen.

Lahden kaupungin perusopetuksen [kulttuuriohjelma](#) tarjoaa oppilaille vähintään yhden taide- tai kulttuurikokemuksen lukuvuoden aikana. Ohjelmaa toteutetaan perusopetuksen ja kulttuuriyksiköiden (Lahden museot, Sinfonia Lahti, kirjastot, Lahden kaupunginteatteri ja Lahden nuorisoteatteri) kanssa. Tavoitteena on, että jokainen oppilas tutustuu oman kaupunkinsa kulttuuritarjontaan, mikä edistää kulttuurin ja taiteen tasa-arvoista saavutettavuutta.

Lukioiden [kulttuuriohjelma](#) käynnistyi syksyllä 2016. Se tukee äidinkielen, kirjallisuuden, kuvataiteen, musiikin, historian ja vieraiden kielten opintoja. Ohjelma mahdollistaa opettajille ja

Kulttuurihyvinvointisuunnitelma

opiskelijoille kaupungin kulttuurilaitosten tarjonnan joustavan hyödyntämisen osana lukiokoulutuksen opetussuunnitelmaa.

Maakunnalliset ohjelmat ja kehittämissasiakirjat

Maakuntaliiton ja hyvinvointialueen strategisissa ohjelmissa ja asiakirjoissa on kulttuurihyvinvointiin liittyviä tavoitteita ja toimenpiteitä. Niistä keskeiset on koostettu alle.

Päijät-Hämeen kulttuurin suunta 2030 -ohjelma

[Päijät-Hämeen kulttuurin suunta 2030 -ohjelma](#) on maakunnallinen kulttuurin kehittämissuunnitelma, jonka Päijät-Hämeen liitto on koonnut yhdessä sidosryhmiensä kanssa syksyn 2022 aikana. Ohjelmassa keskeistä on kehittää ja edistää kulttuurin kestävyttä Päijät-Hämeessä. Päijäthämäläisten hyvinvointi ja kulttuuristen oikeuksien toteutuminen nähdään tärkeänä osana sosiaalista ja kulttuurista kestävyttä. Ohjelma esittää toimenpide-ehdotuksissa kulttuurihyvinvointitoiminnan osaamisen ja tekojen edistämistä sekä alueellisen Taikusydän-yhteyspisteen perustamista ja Kaikukortin käyttöönottoa. Lisäksi kulttuurin saavutettavuuteen kiinnitetään ohjelmassa huomiota, sitä voidaan edistää esimerkiksi viemällä kulttuuria ja taidetta kaikkien elinpiireihin.

Päijät-Hämeen hyvinvointialueen strategia, palvelustrategia ja alueellinen hyvinvointisuunnitelma

Vuoden 2023 alussa sosiaali- terveys- ja pelastusalan palvelut siirtyivät kuntien järjestämisvastuulta uusille hyvinvointialueille. [Päijät-Hämeen hyvinvointialueen strategiassa \(2023–2025\) visiona](#) on ”hyvinvoivat asukkaat turvallisessa, elinvoimaisessa ja uudistuvassa Päijät-Hämeessä”. Strategia korostaa hyvinvoinnin, turvallisuuden ja elinvoiman keskinäisriippuvaisuuksia. Strategiassa määritellään, että yhteistyötä kuntien kanssa tehdään erityisesti työllisyyden hoidossa, kotouttamisessa, lasten ja nuorten palveluissa, **kulttuurihyvinvoinnin edistämisessä** sekä yhteisen johtamisen ja kehittämisen rakentamisessa. Onnistumisen edellytyksinä ovat toimivat yhdyspinnat ja selkeä yhdyspintarakenne. ”Hyvin toimivat yhdyspinnat edistävät päijäthämäläisten hyvinvointia ja terveyttä saumattomasti ja kokonaisvaltaisesti myös niillä osa-alueilla, jotka eivät ole uudistuksen myötä suoranaisesti hyvinvointialueen järjestämisvastuulla.” Myös [palvelustrategiaansa](#) hyvinvointialue kuvaa yhteistyötä kuntien kanssa samojen alojen ja teemojen ympärillä.

Kuva 2. Päijät-Hämeen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen painopisteet. Päijät-Hämeen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön (hyte-työ) painopisteinä ovat kunnissa ja jo hyvinvointialuetta edeltäneessä hyvinvointiyhtymässä hyväksytyt hyte-kärjet: Mielen hyvinvointi, Osallisuus ja yhteisöllisyys, Arjen turvallisuus sekä Päihteettömyys ja terveelliset elintavat. Kulttuurihyvinvointisuunnitelmalla voidaan vaikuttaa erityisesti osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen sekä mielen hyvinvointiin.

[Päijät-Hämeen maakunnallinen hyvinvointisuunnitelma ja -kertomus 2021–2025](#) tehtiin hyvinvointialueuudistuksen kynnyksellä. Hyvinvointisuunnitelman elämänlaatua käsittelevässä osassa todetaan, että ”Kulttuurin järjestelmällisessä hyödyntämisessä hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä on Päijät-Hämeessä vielä parannettavaa. Mm. selkeät alueelliset rakenteet kulttuurihyvinvoinnin hyödyntämiseksi puuttuvat. Positiivista on, että alueemme kirjastot ovat hyvin saavutettavissa.”

Kuva 3. Infograafi yhdyspinnan elementeistä. Taikusydän 2024.

Nykytilan kartoitus

Lahden kaupungin kulttuurihyvinvointitoiminnan nykytilaa on kartoitettu tilastolähteistä käyttämällä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen TEAviisari-palvelua ja kuntien peruspalveluiden arviointia kulttuurin osalta. Terve Suomi -tutkimuksesta on poimittu kulttuuria koskevat kysymykset. Lisäksi kartoitusta varten on haastateltu Lahden kaupungin kulttuuriyksiköiden henkilöstöä.

TEAviisari

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämä TEAviisari-palvelu mittaa kuntien terveydenedistämisasiivisuutta. Mittarissa määriteltyjen näkökulmien kautta arvioidaan, miten hyvin kunta on hoitanut väestön terveyden edistämiseen liittyviä toimintoja. Kulttuuria koskeva tiedonkeruu tehdään joka toinen vuosi, ensimmäinen vuonna 2019.

Tiedonkeruu tehdään kunnille suunnatulla kyselytutkimuksella ja tilastoaineistoja analysoimalla.

TEAviisarin osa-alueet on jaettu kuuteen osa-alueeseen:

- Sitoutuminen kuvaa organisaation sitoutumista hyvinvoinnin ja terveydenedistämistyöhön.
- Johtaminen on työn organisoimisen, vastuiden määrittelyn ja toimeenpanon mittari.
- Seuranta ja tarveanalyysi nostaa esiin suunnitelmallisuutta ja raportointia.
- Voimavarat osoittavat henkilöstön mitoitusta ja osaamista.
- Osallisuus mittaa väestön mahdollisuuksia osallistua toiminnan kehittämiseen ja arviointiin.
- Muissa ydintoiminnoissa on kulttuurin osalta omia painotuksia, kuten kulttuurikasvatus sekä kulttuuritoiminta erityisryhmille.

	2019		2022		2023	
	Lahti	Suomi	Lahti	Suomi	Lahti	Suomi
Kulttuuri yht.	66	59	74	66	61	72
Sitoutuminen	41	54	54	67	50	66
Johtaminen	92	69	93	78	70	72
Seuranta ja tarveanalyysi	93	52	68	51	25	66
Voimavarat	49	54	57	61	55	65
Osallisuus	62	57	90	69	96	78
Muut ydintoiminnot	58	69	83	69	67	82

Taulukko 2. Lahden kaupungin TEAviisarin kulttuuria koskevat tulokset 2019–2023.

Kulttuurihyvinvointisuunnitelma

TEAvisari-palvelu laskee jokaisen kunnan osalta TOP10-listan, jossa osoitetaan 10 onnistumista ja 10 kehittämiskohtaa. Niitä ei ole poimittu sattumanvaraisesti, vaan niihin poimitaan suurimman eron Suomen keskiarvotulokseen saavat indikaattorit.

Kulttuuri: Lahti 2023

Vahvuudet

	Vastaus
Hyvinvointialueyhteistyö: Vakiintunut alueellinen yhteistyörakenne	Kyllä
Taloudellinen tukeminen osallistumisen mahdollistamiseksi Vapaaoppilaspaiikka	Kyllä
Taloustiedot: Käyttökustannukset	310,9 €/asukas
Yhteistoiminta: Kulttuuritoimijoiden ja kunnan yhteiskokous	Kyllä
Vaikuttamistavat: Palveluiden käyttäjien mukaan ottaminen kunnan toimielimiin	Kyllä
Taloudellinen tukeminen osallistumisen mahdollistamiseksi Kaikukortti, Kimmoke tms.	Kyllä
Tilojen käyttövuorot: Virallisesti hyväksytyt jakoperusteet	On kirjalliset yhteiset perusteet
Kirjastotilastot: Fyysiset kirjastokäynnit/asukas	6,9 käyntiä/asukas
Ohjelmien käsittely luottamushenkilöhallinnossa Laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019)	Esitelty ja keskusteltu
Tavoitteet toiminta- ja taloussuunnitelmassa: Vähemmistö - ja erityisryhmille suunnattu kulttuuritoiminta	Kyllä

Kulttuuri: Lahti 2023

Kehittämiskohteet

	Vastaus
Yhteistyörakenteet: Alueellisia rakenteita	Ei
Esittely luottamushenkilöille: Taiteen perusopetukseen osallistuvien lasten ja nuorten määrä	Ei
Kulttuuritoimintaa ryhmille: Opiskelun tai työelämän ulkopuolella olevat nuoret	Ei
Prosenttiperiaate: Tehty päätös prosenttiperiaatteen noudattamisesta	Ei
Kirjastotilastot: E-aineistokulut/asukas	0,41 €/asukas
Kirjastotilastot: Tapahtumiin osallistujat/1000 asukasta	42 hlöä/1000 asukasta
Yhteenveto hyvinvointikertomuksessa: Taiteen perusopetukseen osallistuvien lasten ja nuorten määrä	Ei
Yhteenveto hyvinvointikertomuksessa: Kuntalaisten tyytyväisyyttä kaikkiin tai joihinkin kulttuuripalveluihin	Ei
Päätösten vaikutusten ennakoarviointi Kulttuuriviranhaltijat osallistuneet	Ei
Esittely luottamushenkilöille: Kuntalaisten tyytyväisyyttä kaikkiin tai joihinkin kulttuuripalveluihin	Ei

Kuva 4. TEAvisari 2023: Lahden vahvuudet ja kehittämiskohteet

Peruspalvelujen arviointi: Kuntien kulttuuripalvelut

Aluehallintovirasto arvioi kahden vuoden välein peruspalvelujen saatavuutta. Arvioinnilla seurataan, valvotaan ja arvioidaan peruspalvelujen toteutumisen yhdenvertaisuutta koko maassa. Samalla kiinnitetään huomiota myös alueellisiin eroihin. [Vuoden 2023 arvioinnin kuntien kulttuuripalveluista](#) toteutti Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore, työn toimeksiantajana Aluehallintovirasto.

Kulttuurihyvinvointisuunnitelma

Tuoreimmassa arvioinnissa kunnilta kysyttiin, kuinka ne suoriutuvat kuntien kulttuuritoimintalain (166/2019) tehtävistä. Tuloksia esitellään kysymyksestä riippuen maakunta- tai aluehallintovirastojaon mukaisesti tai kuntaluokkien mukaan. Kaupunkimaisten kuntien osalta kulttuurin ja taiteen edistäminen osana hyvinvointia ja terveyttä, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä tulee sijalla kuusi, kun laissa tehtäviä on yhdeksän. Kulttuurihyvinvointitoimintaa ei arvioitu vuoden 2023 peruspalvelujen aineistossa tarkemmin.

Kaavio 1. Kuntien peruspalvelujen arviointi 2023, vastaajajoukkona kuvaajassa kaupunkimaaiset kunnat: Kuinka tehtävät ovat toteutuneet kunnassanne 2023?

Peruspalveluiden arvioinnin ohella selvitettiin myös kuntien näkemyksiä tulevaisuuden kehityssuuntiin vaikuttavista tekijöistä. Tutkimuksen mukaan kaupunkimaisissa kunnissa neljä merkittävintä tekijää ovat: 1) kunnan taloudellinen tilanne, 2) kansallisen tason rahoitus ja ohjaus sekä niiden muutokset, 3) väestön ikääntyminen ja 4) väestön kulttuurinen moninaistuminen. Näillä kehityskuluilla voi nähdä suoria vaikutuksia myös kulttuurihyvinvointitoiminnan järjestämiseen ja tarpeisiin.

Peruspalveluiden arvioinnin pohjalta Cupore nostaa esiin kaksi suositusta:

- Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Taiteen edistämiskeskus tukevat kuntien osaamista toteuttaa kuntien kulttuuritoimintaa koskevaa lakia suuntaamalla rahoitusta ja asiantuntijapalvelua kuntien kulttuuritoiminnan ja yhteistyöverkostojen tukemiseen.

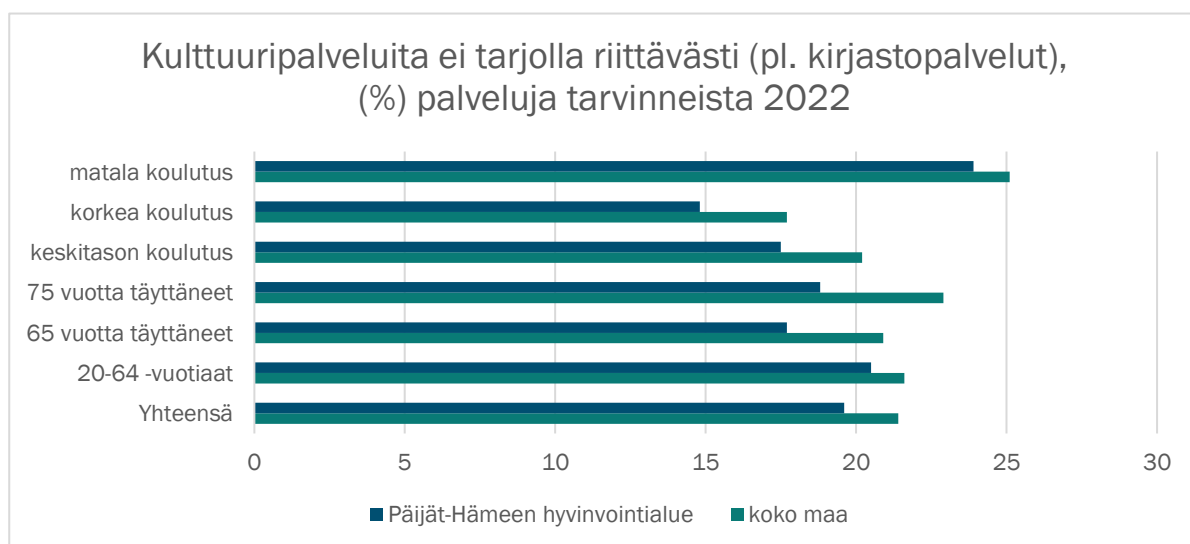
Kulttuurihyvinvointisuunnitelma

- Kuntien tulee varata riittävät resurssit kulttuuritoiminnan järjestämiseen, hyödyntää saatavilla olevia asiantuntijapalveluita sekä tehdä yhteistyötä kunnan eri toimialojen välillä.

Kulttuuripalveluiden lisäksi arvioidaan myös muita kuntien tuottamia palveluita. Kirjastoille tehdään oma arviointi. [Tuoreimmassa arvioinnissa](#) arvioidaan lukutaitostrategiaa ja lukemisen edistämistä yleisten kirjastojen toiminnassa.

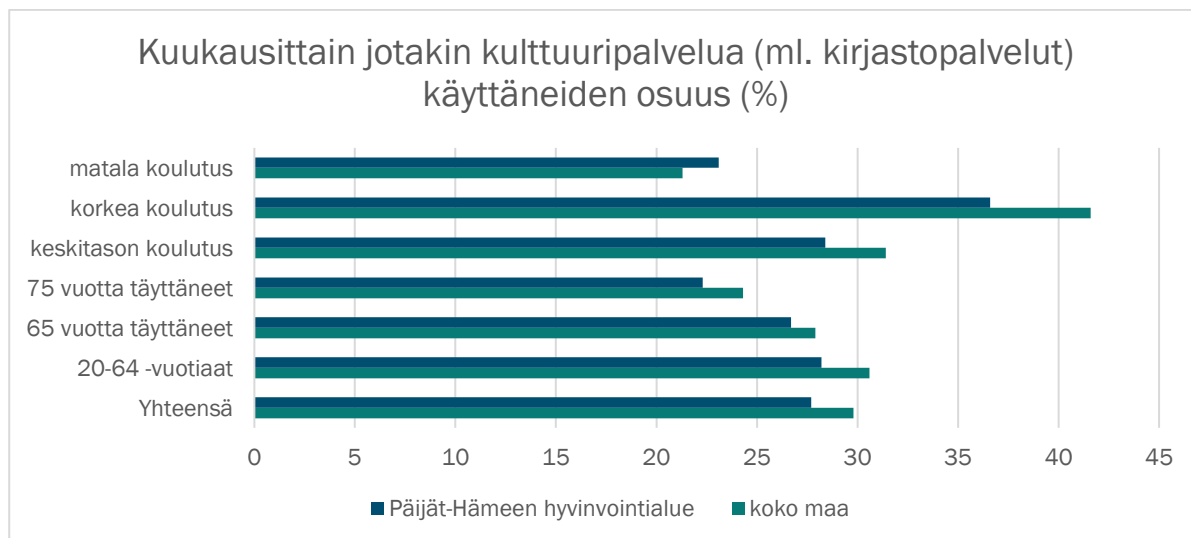
Terve Suomi -kysely

Terve Suomi -tutkimus on Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) toteuttama valtakunnallinen tutkimus, joka tuottaa ajankohtaista tietoa Suomessa asuvien aikuisten terveydestä, hyvinvoinnista ja palveluista sekä niissä tapahtuneista muutoksista ja tulevasta kehityksestä. Vuoden 2022 tutkimuksessa oli kulttuuria koskevia kysymyksiä liittyen kulttuuripalveluiden riittävyyteen sekä käyttöön. Tieto tuotetaan hyvinvointialuetasolla; näin ollen kuvaajia ei voida lukea täysin Lahden kaupungin näkökulmasta.

Kaavio 2. Kulttuuripalveluiden tarjonta: Kulttuuripalveluja ei ole tarjolla riittävästi (pois lukien kirjastopalvelut). Lähde THL. Tulokset on esitetty ikäryhmittäin ja koulutusasteen mukaan.

Pääjt-Hämeen hyvinvointialueella ollaan valtakunnan tasoa tyytyväisempiä kulttuuripalveluiden tarjonnan riittävyyteen kaikissa ikäryhmissä ja kaikilla koulutusasteilla. Ero on kautta linjan pari prosenttiyksikköä Pääjt-Hämeen hyväksi. Erityisen tyytyväisiä ovat yli 65-vuotiaat. Alle viidennes alueen asukkaista kokee, että kulttuuripalveluita ei olisi tarjolla riittävästi.

Kaavio 3. Kuukausittain jotakin kulttuuripalvelua käyttäneet (mukaan lukien kirjastopalvelut), käyttäneiden osuus.

Päijät-Hämeen hyvinvointialueella kulttuuripalveluita käytetään vähemmän kuin valtakunnallisesti keskimäärin, mutta huomionarvoista on, että matalan koulutusasteen ryhmässä Päijät-Hämeessä ollaan hieman valtakunnallisen tason yläpuolella, kun taas korkeasti koulutetut käyttävät kulttuuripalveluita valtakunnan tasoa vähemmän.

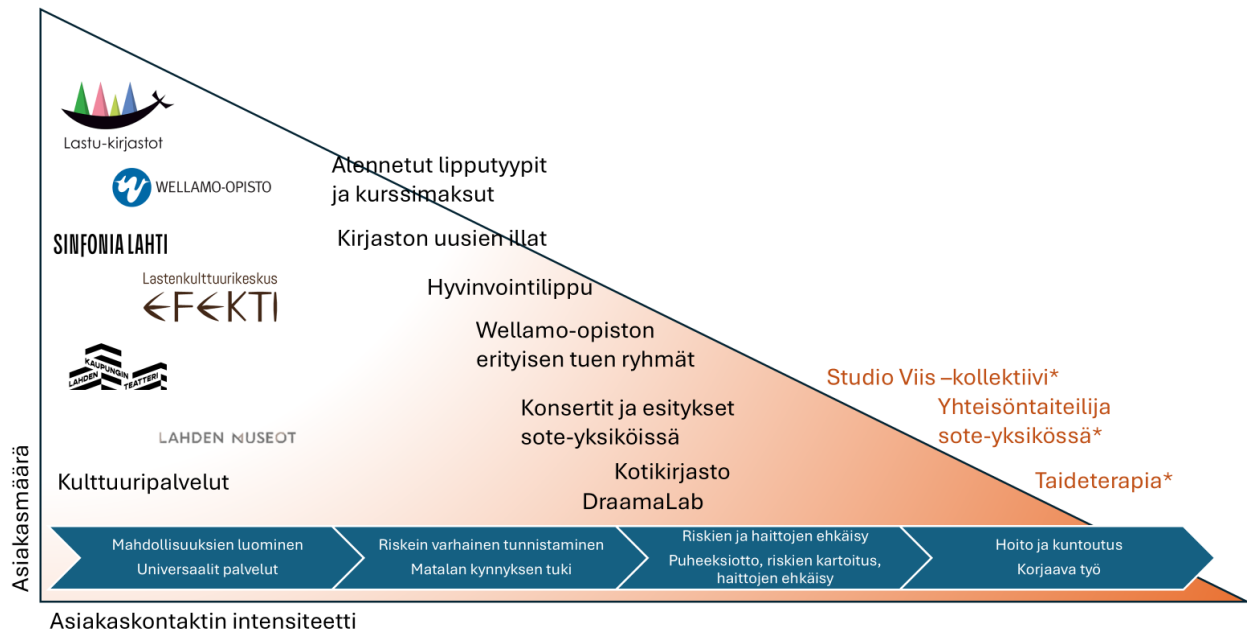
Nykytilanteen kuvaus: Hyvinvointia kulttuurista ja taiteista kaupungin kulttuuriyksiköissä

Lahden kaupungilla on vahvat kulttuuripalvelut. Koska kulttuurihyvinvoinnissa **kokeminen** on keskeistä, on syytä todeta jo kulttuurin saatavuuden lisäävän koettua hyvinvointia.

Kulttuurihyvinvoinnissa pyritään ensisijaisesti koetun hyvinvoinnin parantamiseen. Yleisten palveluiden kautta tarjotaan mahdollisuuksia, joita täydentävät hyvinvoinnin lisäämiseen, osallistumisen tukeen ja osallisuuden lisäämiseen tähtäävät toimintamallit ja käytännöt.

Kaupungin omaa palveluvalikoimaa ja kulttuuriyksiköitä on tarkasteltu tässä suunnitelmassa osana nykytilan kartoitusta. Kulttuuriyksiköiden toiminta on suunnitelmassa kuvattu yleispiirteisesti, sillä kulttuuriin ja taiteisiin osallistuminen voi lisätä koettua hyvinvointia. Suunnitelman liitteessä on erilaisia hyvinvointia, saavutettavuutta tai esteettömyyttä lisääviä toimintamalleja ja käytäntöjä kaupungin organisaatioista.

Kuva 5. Kulttuurihyvinvoinnin toimintamalleja kuvattu niiden asiakasmäärän ja asiakaskontaktin intensiteetin kautta.

Kuvioon on asetettu joitakin Lahden kaupungin kulttuurihyvinvoinnin palveluita ja toimintamalleja kuvaamaan kohderyhmän kaventumista ja intensiteetin kasvua. Kuviossa asiakasintensiteetin kasvua kuvaa voimistuva taustaväri; samalla asiakasmäärä pienenee. Kuvioon on asetettu esimerkinomaisesti myös joitakin yleisiä sote-palveluissa ja Päijät-Hämeen hyvinvointialueella käytössä olevia toimintamalleja (merkitty tähdellä).

Kaupunginteatteri

Lahden kaupunginteatteri toimii omassa teatteritalossaan, jossa on neljä näyttämöä. Teatteri tekee sekä omia tuotantoja, että yhteistuotantoja. Näiden lisäksi teatteri tuottaa kotimaisia ja ulkomaisia vierailuesityksiä täydentämään ohjelmistoa. Lahden kaupunginteatteri tekee yleisötyötä. Perusopetuksen draamapedagogi toimii kiinteässä yhteistyössä kaupunginteatterin kanssa. Vuosittain teatteri tuottaa seitsemästä yhdeksään uutta näytelmää.

Kirjastot

Kirjastot edistävät ja tukevat kirjastolain mukaisesti kuntalaisen hyvinvointia, osaamista ja osallisuutta. Kirjastoissa tarjotaan maksutta sisältö-, mediakasvatus-, asiakas ja tapahtumapalveluja sekä tiloja ja toimintaympäristöjä myös omatoimikäyttöön asukkaiden opiskeluun, työskentelyyn ja vapaa-aikaan. Kaikenikäisten lukutaitojen tukeminen ja kehittäminen ovat kirjastotyön ytimessä. Lahdessa on pääkirjaston lisäksi lähikirjastot Ahtialassa, Kärpäsessä, Launeella (sulkeutuu

Kulttuurihyvinvointisuunnitelma

1.1.2026), Liipolassa, Mukkulassa, Nastolassa ja Renkomäessä sekä kirjastopiste Jalkarannassa ja kirjastoauto. Kirjaston verkkosivut ovat saavutettavat ja viestintää mukautettu selkokielemmäksi. Kirjastoissa noudatetaan turvallisemman tilan periaatteita, jotka on luotu yhdessä käyttäjien kanssa.

Kulttuurinen nuorisotyö

Kulttuurinen nuorisotyö on osa Lahden nuorisopalveluita. Se on toimintaa, jossa taiteen ja kulttuurin keinoin tuetaan nuorten kasvua, itsenäistymistä ja osallisuutta yhteiskunnassa. Kulttuurisen nuorisotyön menetelmiä ovat Mahdollistamo ja Mahdollistamo Stage sekä Lahes elos!?! -tapahtuma. Mahdollistamo on nuorten omaehtoisen toiminnan malli, joka tarjoaa alustan nuorten ideoiden toteuttamiselle. Mahdollistamo Stagelle pääsevät 10–29 -vuotiaat nuoret. Esiintymislava on avoinna erityyppisille taide- ja kulttuurisisällöille.

Menetelmällisesti kulttuuri on läsnä nuorten työ- ja valmennuspalveluissa. Nämä toimintamallit on avattu suunnitelman liitteessä.

Kulttuuripalvelut ja lastenkulttuurikeskus Efekti

Kulttuuripalvelut tukee lahtelaisia toimijoita kaupungin tavoitteiden mukaisessa, kaupungin elinvoimaa ja viihtyvyyttä lisäävässä kulttuuritoiminnassa. Kulttuuripalvelut jakaa avustuksia kulttuuritoimintaan. Yksikkö järjestää erilaisia tapahtumia ja festivaaleja sekä tuottaa konsertti- ja esityssisältöjä hyvinvointialueen asumisyksiköihin. Lahden kesänäyttämö on myös yksi toimintamuodoista. Kulttuuripalvelut hallinnoi erilaisia kulttuuritiloja (mm. Pikkuteatteri, Vaahterasali, Konserttitalo), joita vuokrataan kulttuuri- ja taidetoimijoille.

Kulttuuripalvelut hallinnoi ja koordinoi Lastenkulttuurikeskus Efektin toimintaa, joka toimii koko Päijät-Hämeen alueella. Efekti tuottaa kulttuuri- ja taidesisältöjä varhaiskasvatukseen ja kouluille. Lisäksi kulttuuripalvelut järjestää vuosittain Lasten talvikarnevaalit -lastenkulttuurifestivaalin alkuvuodesta, jonka aikana järjestetään noin 100 tilaisuutta. Talvikarnevaalit näkyvät keskustan ulkopuolella Puistokarnevaalit-tilaisuuksissa Lahden leikkipuistoissa.

Multi-Culti

Multi-Culti on toimintakeskus, joka edistää moninaisuutta ja yhdenvertaisuutta sekä tukee osallisuutta ja kotoutumista. Multi-Cultissa järjestetään ryhmätoimintaa, vertaisryhmiä eri kulttuurien tueksi sekä kursseja, luentotilaisuuksia ja tapahtumia. Lisäksi toimintakeskuksen tiloja voivat käyttää maksutta ystävyysseurat, ja moninaisuutta edistävät yhdistykset ja ryhmät.

Museot

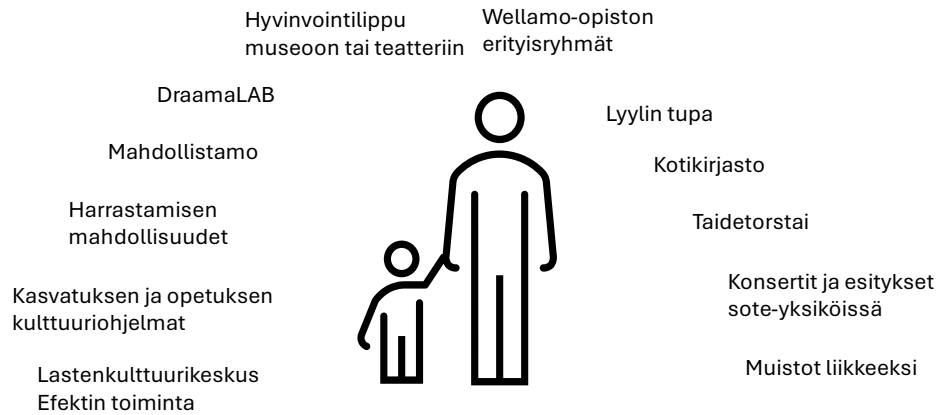
Lahden museot vastaavat siitä, että lahtelaista ja päijäthämäläistä kulttuuriperintöä säilyy tuleville sukupolville. Alueellisena vastuumuseona kaupunginmuseon toimintakenttänä on koko Päijät-Häme. Museo toimii kulttuuriympäristön, kulttuuriperinnön ja visuaalisen taiteen asiantuntijana sekä on mukana viranomaistyötä tekevänä asiantuntijana kaavoituksessa ja rakennushankkeissa arkeologisen ja rakennetun kulttuuriperinnön osalta. Museo tekee laajasti yleisötyötä. Lahden museoihin kuuluu Lahden historiallinen museo, Lahden visuaalisten taiteiden museo Malva, Radio- ja TV-museo Mastola sekä Hiihtomuseo. Pysyvien näyttelyiden lisäksi museo tuottaa n. 10 vaihtuvaa näyttelyä vuosittain. Museo tekee laajasti yhteistyötä eri ikäryhmien ja erityisryhmien kanssa.

Sinfonia Lahti

Sinfonia Lahti (Lahden kaupunginorkesteri) toimii Sibeliustalolla ja konsertoi syys- ja kevätkaudella torstaisin kotisalissaan. Valtaosaa Sibeliustalon konserteista voi katsoa myös verkon välityksellä Sinfonia Lahden oman SL ClassicLive -palvelun kautta. Orkesteri tekee yleisötyötä yhteistyössä eri kumppanien kanssa. Sibeliustalon konserttien lisäksi orkesterin pienkokoonpanot esiintyvät lähellä kaupunkilaisia: pienkonserttiviikoilla konsertoidaan sosiaali- ja terveydenhuollon asumisyksiköissä, päiväkodeissa ja kouluissa. Lisäksi konsertteja viedään eripuolille kaupunkia, kuten kahviloihin, kirjastoihin ja kauppakeskuksiin. Vuonna 2024 Sinfonia Lahti järjesti myös suuren maksuttoman puistokonsertin Mukkulan tapahtumapuistossa.

Wellamo-opisto

Wellamo-opisto tarjoaa yleissivistävää koulutusta asukkaiden omaehtoiisiin koulutustarpeisiin ja järjestää taiteen perusopetusta musiikista ja kuvataiteesta seitsemässä kunnassa. Taide- ja muotoilukoulu Taika on osa opistoa. Opisto saa valtiontukea toimintaansa. Osa tarjonnasta on suunnattu erityisryhmille. Opetustoiminnan lisäksi opisto järjestää oppilastöiden näyttelyitä ja oppilaiden esityksiä. Opistolla on käynnissä Esteet nurin -kehittämishanke, jonka tavoitteena on lisätä toiminnan saavutettavuutta. Voi hyvin! -hankkeella kehitetään osaamista senioreiden kanssa toimimisessa, tiivistetään verkostoja alueella ja kokeillaan uusia toimintamuotoja. Wellamo-opisto toimii Lahden lisäksi Asikkalassa, Hollolassa, Kärkölä, Myrskylässä, Orimattilassa ja Padasjoella.

Kuva 6. Kaupungin kulttuuritoiminta ja -palvelut kattavat ihmisen koko elinkaaren.

Yleistä kulttuuripalveluiden saavutettavuudesta ja esteettömyydestä:

- Tässä suunnitelmassa esiteltyjen Lahden kaupungin kulttuuriyksiköiden verkkosivut täyttävät pääosin lain digitaalisten palveluiden saavutettavuudesta mukaisesti WCAG 2.1 -ohjeistuksen A ja AA-tason kriteerit.
- Toimitilojen esteettömyydestä viestitään yksiköiden verkkosivuilla vaihtelevasti.
- Sinfonia Lahden käyttämässä Sibeliustalon isossa salissa ja Lahden kaupunginteatterin suurella näyttämöllä on induktiosilmukka, joka toimii kuulolaitteen käyttäjien apuvälineenä.
- Kirjastot ovat mukauttaneet viestintäänsä selkokielisemmäksi. Lahden museoissa on saatavilla selkokieliä näyttelykuvauksia. Teatterin sivuilla esteettömyyskuvaukset ovat selkokieliä.
- Museoiden ja orkesterin verkkosivuista on laajat englanninkieliset versiot, kaupunginteatterilla on englanninkielinen tiivistelmä verkkosivuillaan. Wellamo-opiston verkkosivuilla on perustiedot englanniksi, kurssihaku toimii suomen kielellä.

Tarkempia kuvauksia kulttuurihyvinvointitoimintamalleista ja -käytännöistä on kuvattu suunnitelman ensimmäisessä liitteessä.

Lahden kaupungin kulttuuripalveluiden ja kulttuurihyvinvointitoiminnan SWOT-analyysi

Oheinen SWOT-analyysi on koottu yhdessä kaupungin työntekijöiden kanssa osana suunnitelmaprosessia. SWOT-analyysi tekee näkyväksi ja kuvaa kulttuurihyvinvointitoiminnan ja

Kulttuurihyvinvointisuunnitelma

kulttuuristen oikeuksien toteutumisen vahvuuksia, mahdollisuuksia, heikkouksia ja uhkia Lahdessa. Kehittämistavoitteet ja -toimenpiteet on työstetty tämän analyysin pohjalta.

Vahvuudet

- Lahdessa on monipuoliset, kattavat, laadukkaat ja vahvat kulttuuripalvelut sekä -laitokset. Toiminta on ammattimaista ja osaaminen on laaja-alaista, sisältäen hyvien ja laadukkaiden sisältöjen lisäksi mm. viestinnän ja yleisötyön ammattilaisia.
- Palvelut on resursoitu pääasiassa hyvin.
- Kaupungin kulttuuripalveluilla ja -laitoksilla on vahvat brändit ja hyvä työnantajamielikuva.
- Pitkäjänteinen kulttuurikasvatustyö kasvattaa uusia kulttuurin harrastajia ja kuluttajia.
- Kaupungin organisaatiossa tehdään hyvää yhteistyötä poikkihallinnollisesti, esimerkiksi julkisen taiteen osalta kaupunkiympäristön toimialan ja kiinteistöjen osalta Tilakeskuksen kanssa.
- Osallistuja- ja kävijämäärät ovat pääsääntöisesti kohonneet koronaa edeltävälle tasolle.
- Kulttuuri on sidottu vahvasti hyvinvointityöhön hyvinvointisuunnitelmassa.

Heikkoudet

- Kaupungin organisaation sisällä eri yksiköiden välisessä yhteistyössä on käyttämätöntä potentiaalia.
- Kaupungin talouden liikkumavara on pieni, joka haastaa vahvuuksissa todettuja vahvojen resurssien pysyvyyttä.
- Resursseissa ei nykyisellään liikkumavaraa, joka aiheuttaa riskejä esim. esitysten perumisen muodossa tai museoiden sulkemisia sairaustapauksissa.
- Palveluiden tunnettuus kaupunkilaisten keskuudessa voisi olla vahvempaa. Lahden tunnettuus kulttuurikaupunkina myös osin heikkoa.
- Palveluiden kohdentamisessa on kehitettävää; kohdistuuko positiivinen erityiskohtelu suunnitellulla tavalla haluttuihin kohderyhmiin.
- Asiakaskuntaa ei tunneta täysin; tietopohjassa on aukkoja paikallisesti sekä valtakunnallisesti.
- Vaikuttavuuden arvioinnissa haasteita – indikaattorien ja tutkitun datan puute.
- Yhdyspinta hyvinvointialueelle jäsentymätön.
  - Ei toimintamalleja asiakasohjauksessa kaupungin kulttuuripalveluiden huomioimiseksi.
  - Ei yhteisiä toimintamalleja tai sopimuksia kulttuurin ja taiteen viemisestä hyvinvointialueen yksiköihin, asia hoidettu suorin kontaktein (esim. orkesteri, museot, kulttuuripalvelut) kaupungin rahoittamana.

Mahdollisuudet

- Monialaista yhteistyötä kaupungin sisällä voitaisiin vahvistaa, samoin ulkoisten sidosryhmien kanssa. Taikusydän-alueverkoston perustaminen voisi ohjata kehittämistyötä kohti ekosysteemimäistä kehittämistä.
- Uusien toimintamallien kehittäminen väestön ikääntyessä ja moninaistuessa esim. kirjaston kotiin tarjottavat palvelut, uusien kohderyhmien kohtaaminen uudentyypisten palveluiden kautta eri kulttuurit ja kulttuurien moninaisuus huomioiden.

Kulttuurihyvinvointisuunnitelma

- Digitalisaation ja etätöiden aikakaudella on tarve kohtaamisille. Livenä koettuna esitys tai teos on aina ainutkertainen.
- Toisaalta digitalisaatio avaa mahdollisuuksia
  - Esimerkiksi verkkosisältöjen tuottaminen, kuten museoiden kokoelmien avaaminen finna.fi -palveluun.
  - Maksuttomien kulttuuri- ja taidesisältöjen tarjoaminen.
  - Digitaalisuus kehittää saavutettavuutta (mm. etäsisällöt, kansallinen e-kirjasto).
- Kaikukortin käyttöönotto alueella madaltamaan taloudellista kynnystä.
- Kulttuurihyvinvoinnin rakenteen ja yhdyspinnan kuvaaminen alueellisesti mahdollistaa esimerkiksi kulttuurihyvinvointilähete tai -reseptikäytäntöjen kehittämisen yhdessä hyvinvointialueen ja vapaan kentän toimijoiden kanssa.

Uhat

- Julkisen talouden heikko tilanne ja valtion rahoituksen tason laskeminen sekä rahoituksen ennakoimattomuus.
- Inflaatio syönyt jo ostovoimaa, ja samalla nostopaineita hinnoissa ja alv-korotus kohdistumassa mm. pääsylippuihin.
- Kulttuurin arvostuksen heikkeneminen ja leimaaminen eliitin harrastukseksi.
- Arvostuksen puute ja tehdyt leikkaukset rahoitukseen voivat heikentää osaavan henkilöstön saatavuutta.
- Rahoituksen haaste hyvinvointialueilla voi olla esteenä kulttuurihyvinvoinnin yhdyspintatyön kehittämisessä kaupungin ja hyvinvointialueen välillä.
- Kehitystyötä on tehty hankkeissa; miten toimintamallit saadaan vakiinnutettua omaan toimintaan, kun ulkopuolinen rahoitus päättyy.

Kehittämistavoitteet ja toimenpide-ehdotukset

Suunnitelman tavoite: Taide ja kulttuuri tukee, ylläpitää ja lisää lahtelaisten koettua hyvinvointia. Kulttuuristen oikeuksien toteutuminen on parantunut. Taide ja kulttuuri ovat Lahdessa saatavilla ja saavutettavissa. Kulttuurihyvinvointitoimintaa kehitetään yhdessä sidosryhmien kanssa.

Tämän kulttuurihyvinvointisuunnitelman tavoitteet ja niitä edistävät toimenpide-ehdotukset on suunniteltu kulttuurihyvinvoinnin toimialaa ja toimintakenttää kokonaisvaltaisesti kehittäväksi. Suunnitelman toimenpide-ehdotukset on jaettu neljään kokonaisuuteen. Yksikkökohtaisia tavoitteita ja toimenpiteitä on asetettu kaupungin a) hyvinvointisuunnitelmassa, b) lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa sekä c) ikääntyneen väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimintasuunnitelmassa. Keskeiset kirjaukset näistä on koottu liitteeseen 2.

Tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset osoittavat kehittämiskohteita, joilla kulttuurihyvinvointitoimintaa voidaan kehittää siihen kohdistuvien odotusten ja ohjauksen mukaisesti. Tavoitteiden saavuttamiseen tarvitaan hyvää yhteistyötä kumppaneiden kanssa.

1. Vaikuttavuuden ja tietoperustan kehittäminen

Tavoite: Tehdä kulttuurihyvinvointityö näkyväksi ja vahvistaa sitä tietoon pohjautuen. Parantaa Lahden kulttuurihyvinvointitoiminnan tietoperustaa ja mitattavuutta, jotta toiminta on tehokasta ja perustuu tietoon. Varmistetaan resurssien kohdentuminen oikein.

Toimenpide-ehdotukset:

- Sovitaan yhdenmukaisista mittareista ja mittaamisen menetelmistä kulttuurihyvinvointitoiminnan seurantaan ja arviointiin kaupungin organisaatiossa. Hyödynnetään olemassa olevia mittareita ja arviointeja, kuten TEAviisarin tai kuntien peruspalveluiden arvioinnin tuloksia.
- Tuotetaan ja kerätään kulttuurihyvinvointitietoa järjestelmällisesti ja jaetaan sitä kaupungin luottamushenkilöille ja työntekijöille sekä sidosryhmille. Käytetään tietoa päätöksenteossa ja palveluiden kehittämisessä. Viestitään tiedosta aktiivisesti.
- Syvennetään yhteistyötä kaupungin kulttuuriyksiköiden välillä, jotta kehittämistyö on tietoperusteista sekä jatkuvaa ja pohjautuu yhteiselle ymmärrykselle. Järjestetään säännöllisesti kehittämistapaamisia kulttuurihyvinvointi- ja yleisötyötä sisällöllisesti tekeville.
- Tehdään yhteistyötä sidosryhmien kanssa tietopohjan vahvistamisessa.

2. Taiteen ja kulttuurin sekä kulttuurihyvinvointitoiminnan saatavuuden ja saavutettavuuden parantaminen

Tavoitteet: Mahdollistaa osallistuminen taiteeseen ja kulttuuriin tekijänä ja kokijana sekä varmistaa, että kulttuurihyvinvointipalvelut tavoittavat eri-ikäiset ja erilaisista lähtökohdista tulevat asukkaat. Tavoittaa uusia kohderyhmiä kulttuurin ja taiteen pariin.

Toimenpide-ehdotukset:

- Kohdennetaan kulttuurihyvinvointitoimintaa ja mahdollisuuksia osallistua kulttuuriin ja taiteisiin heikommassa sosioekonomisessa asemassa oleville ja muille erityisryhmille. Käytännön työkaluja voivat olla esimerkiksi kulttuuriyksiköiden tekemä yleisötyö, yhteisöjen avustuskäytännöt, sosiaalisen tuen mallien kehittäminen, lippualennukset ja Kaikukortti-toimintamalli. Sovitaan kehityskohteista vuosittain.
- Lisätään selkokielistä viestintää ja tehdään saavutettavuuskartoituksia kulttuuriyksiköiden verkkosivuille. Kehitetään sivustoja kartoitusten tulosten pohjalta.
- Toteutetaan kaupungin omiin tiloihin esteettömyyskartoitukset, ja viestitään tuloksista yksiköiden verkkosivuilla. Otetaan käyttöön EU:n vammaiskortti ja kuvataan palvelut vammaiskortin verkkopalveluun.
- Tehdään tavoitteellista yhteistyötä esim. sote-alan ja maahanmuuttajajärjestöjen, ammatillisten oppilaitosten ja korkeakoulujen kanssa uusien kohderyhmien ja kävijöiden tavoittamiseksi.
- Huolehditaan julkisen taiteen periaateohjelman sekä kasvatuksen ja opetuksen kulttuuriohjelmien toteuttamisesta. Toteutetaan kaupungin omissa hyvinvointisuunnitelmissa olevat kirjaukset ja toimenpiteet.

3. Yhteistyön kehittäminen kaupungin ja sidosryhmien välillä

Tavoite: Rakentaa ja vakiinnuttaa yhteisiä kulttuurihyvinvointitoiminnan käytäntöjä Lahden kaupungin ja muiden toimijoiden kanssa. Kumppaneita ovat mm. hyvinvointialue, taiteen vapaan kentän toimijat, kolmas sektori ja maakuntaliitto. Sopia yhteistyöstä, rakenteista ja toimintatavoista kulttuurihyvinvointitoiminnan edistämiseksi ja kulttuuristen oikeuksien toteutumiseksi.

Toimenpide-ehdotukset:

- Kuvataan kulttuurihyvinvoinnin yhdyspinta yhdessä Päijät-Hämeen hyvinvointialueen ja ammattimaisten taide- ja kulttuuritoimijoiden sekä kolmannen sektorin kanssa. Sovitaan yhteistyön käytännöistä, palveluohjauksesta, viestinnästä ja resursseista kansallinen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palvelukonsepti (THL) huomioiden.
- Perustetaan Taikusydän-kulttuurihyvinvointiverkosto Päijät-Hämeeseen yhteistyön alustaksi.
- Haetaan lisäresursseja hankkeistamalla kehittämistoimintaa. Varmistetaan, että kulttuuri- ja taidetoimijat voivat osallistua kehittämistyöhön. Kutsutaan alueen oppilaitokset mukaan tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotyöhön (TKI) kulttuurihyvinvointitoiminnan kehittämiseksi.

4. Palveluiden ja toiminnan kehittäminen kokeilemalla uusia toimintatapoja ja parantamalla nykyisiä prosesseja

Tavoite: Vahvistaa kokeilukulttuuria palveluiden ja toiminnan kehittämisessä. Vakiinnuttaa kokeilusta syntyvät hyvät toimintatavat osaksi toimintaa. Pilotoida toimintaa yhteistyökumppanien kanssa.

Toimenpide-ehdotukset:

- Käynnistetään Kaikukorttitoiminta, jotta taloudellisesti heikommassa asemassa olevat pääsevät paremmin kulttuuripalveluiden piiriin. Toiminnan käynnistämiseen on haettu ulkopuolista rahoitusta. Jos sitä ei saada, aloitetaan käyttöönotto pienemmin pilotein.
- Selvitetään mahdollisuuksia kokeilla kulttuurilähete tai -reseptimallia yhdessä Päijät-Hämeen hyvinvointialueen kanssa.
- Kehitetään sosiaalisen tuen malleja yhdessä alueen toimijoiden kanssa. Otetaan käyttöön Kulttuuriluotsi-toimintamalli Lahdessa.
- Kokeillaan vaikutusten mittaamista, välineenä esimerkiksi SROI (Social Return on Investment), osallisuusindikaattori tai WCG-10. Seurataan mittareiden kehittymistä.
- Kehitetään ja lisätään etä- ja digiosallistumisen mahdollisuuksia.

Suunnitelman toimeenpano, seuranta ja raportointi

Suunnitelman toimeenpanossa huomioidaan käytettävissä olevat resurssit. Vuosittain valitaan painopisteet, joihin kunkin vuoden aikana keskitytään. Tällaisia voivat olla esimerkiksi tietyn kohderyhmän valinta tai temaattisesti esimerkiksi selkokielen viestinnän lisääminen tai esteettömyyskartoitukset. Näin saadaan tiivistettyä yksiköiden välistä yhteistyötä. Sisäisessä koordinaatiossa käytetään myös perustettavaa sisällöllisesti kulttuurihyvinvoinnin ja viestinnän parissa työskentelevien verkostoa (mm. yleisötyön ja viestinnän ammattilaiset ja kulttuurituottajat).

Muiden sidosryhmien kanssa suunnitelman toimeenpanossa keskeistä on yhteistyö Päijät-Hämeen hyvinvointialueen ja vapaan kentän sekä kolmannen sektorin ja maakuntaliiton kanssa. Mikäli alueellinen Taikusydän-verkosto saadaan koottua, voi se toimia yhteistyön luontevana alustana.

Tämän ohjelman toteutumista arvioidaan perustettavan kulttuurihyvinvoinnin asiantuntijaryhmän tapaamisissa säännöllisesti. Toteutumisesta raportoidaan osana hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen prosessia, ja TEAviisarin sekä peruspalveluarvioinnin tulokset ja suositukset käsitellään kulttuuriasioista vastaavassa lautakunnassa. Lisäksi ryhmä arvioi suunnitelman päivittämistarvetta.

Mittareita ja arviointituloksia

Onnistumista kulttuurihyvinvoinnin edistämiseksi seurataan valtakunnallisten mittareiden ja arviointien pohjalta. Niiden keskeisiä tuloksia käsitellään myös luottamushenkilöiden kanssa. Ohjelman toteutumista seurataan prosessimittarein, vaikutusten ja vaikuttavuuden mittaamista kehitetään kokeilemalla mittareita ja selvittämällä niiden soveltumista kaupungin toiminnassa.

Kulttuuriyksiköille on asetettu tavoitteita kauden 2022–2025 hyvinvointisuunnitelmissa. Niissä on määritelty omat mittarit, joita seurataan omassa prosessissa suunnitelmien raportoinnin yhteydessä.

Valtakunnallisia mittareita

- Teaviisari (parittomat vuodet)
- Peruspalveluiden arviointi (kulttuuri, kirjasto) (parittomat vuodet)
- Terve Suomi -kysely (siltä osin, kun mukana kulttuuria koskevia kysymyksiä, vaihtelee vuosittain)

Suunnitelman toteutumisen mittareita

- Kävijämäärä ja järjestettyjen tilaisuuksien määrä liitteen 1 mukaisesti
- Kaupungin yksiköiden välisen rakenteen syntyminen, järjestetyt tapaamiset
- Toteutuneet esteettömyyskartoitukset
- EU:n vammaiskortti käytössä K/E
- Yhdyspintarakenteen kuvaus ja toimintatavoista sopiminen K/E
- Taikusydän-verkosto syntynyt K/E
- Jätetyt hankehakemukset, kumppanien määrä
- Kaikukorttitoiminta käynnistynyt K/E
- Kulttuurireseptiä tai lähetettä kokeiltu K/E
- Kulttuuriluotsi -toimintamalli syntynyt K/E - kulttuuriluotsitoiminta on TEAvisarin kautta kerättävä tieto, joka on HYTE-kertoimen kulttuuria koskeva prosessi-indikaattoreista.
- Uudet etä- ja digisisällöt, kpl
- Vaikutus- ja vaikuttavuusmittarien kokeilu ja kehittäminen kaupungin tarpeisiin (pohjana ArtWell-hankkeen selvitystyö)

Muissa kaupungin suunnitelmissa asetettuja kulttuurihyvinvointitoimintaa koskevia tavoitteita ja toimenpiteitä arvioidaan osana niiden seuranta- ja raportointiprosessia.